

Maktvana män som känner vanmakt

Forskaren Viveka Enander illustrerar normaliseringen av våld i en relation genom att riva bit efter bit från ett papper tills hon står med bara en liten lapp kvar i handen. Då sker det första slaget.

– Det är här vi frågar varför hon inte går, när hela hennes liv är nedrivet i bitar och ligger huller om buller, säger hon.

En förkrossande majoritet av våldet i samhället utövas av män. Mot andra män, mot kvinnor och mot sig själva. Två av tre suicid begås av män och i andra länder kan det vara nio av tio. Det finns flera olika definitioner av våld och både män och kvinnor tenderar att förekomma i alla, men när det gäller våld som orsakar fysisk skada finns det en stor könsskillnad där män dominerar.

– Män är större och starkare än kvinnor och orsakar därmed mer skada. Våld uppträder tidigt redan hos 2-4-åringar, men de gör inte så stor skada på grund av sin storlek.

Det sa **Mats Holmberg**, endokrinolog vid Karolinska institutet i samband med en temadag kopplad till att att pjäsen, [Du är min nu](#), spelas på Stadsteatern i Göteborg – ett drama om våld i nära relation.

Han är således expert på våra hormoner i kroppen, testosteron, östrogen med flera. En vanlig tanke är att testosteron gör män våldsamma, men den föreställningen sågar Mats Holmberg direkt. Det finns inget sådant samband. Däremot har forskarna sett att testosteronet reagerar mot statushot. Vi vill alla vara någon, bli sedda och om vi åsidosätts eller upplever vår integritet hotad så kickar testosteronet in. Social fobi behandlas exempelvis med testosteron då det gör oss modigare, vi kan

utmana oss själva och hålla kvar blicken när vi möter en annan människa. Män har normalt mer testosteron än kvinnor. Även adhd, som bland annat är en impulsstörning, är också vanligare hos män.

Alla män slåss inte, men varför slår vissa män? Asgeir Persson från *Föreningen Män Göteborg* gav det korta och provocerande svaret: för att det fungerar. Men det finns självklart mycket mer att säga om detta. Till Föreningen Män kommer män som vill lära sig förstå vad de känner när det blir ett problem. Ideella medlemmar arrangerar samtalsgrupper och seminarier, de besöker skolor och arbetsplatser för att förebygga och flytta fokus och språk, exempelvis från "kvinna våldtagen" till "man våldtog". För enskilda män handlar det om att hitta vad det är som triggat dem, vad är det som utlöser impulsen och sen lära sig att undvika de situationerna eller att hantera dem på ett annat sätt.

– Vi jobbar utifrån att våld aldrig är en slump, något som bara händer utan det finns alltid en mening. Våld sker för att få någon att göra något mot sin vilja eller att avstå från att göra något som den vill, säger Asgeir Persson.

Det är alltså ingen naturvetenskap, det finns ingen kausalitet, men det finns vissa faktorer som ökar risken för att våld utövas. Starka normer om hur män och kvinnor ska vara är en sådan. Alkohol är en annan. Dricker vi mycket ökar risken. Även mäns utsatthet för ensamhet är en risk. Generellt sett har kvinnor oftast ett större nätverk runt sig medan män kanske bara har sin partner eller möjligtvis har en manlig vän, men där finns sällan utrymme att visa sig sårbar. Om mannens partner börjar antyda att hon vill lämna relationen kan rädslan för ensamheten vara starkare hos mannen. Kvinnan har även traditionellt sett lärt sig ett större ordförråd, att uttrycka sig genom tal, medan mannen känner att han saknar verktygen. Han känner vanmakt.

– Återigen, det här är inte urskuldande utan det handlar om

att försöka förstå varför något sker, säger Asgeir Persson vid ett par tillfällen innan han räknar upp ytterligare möjliga riskfaktorer.

En sexistisk attityd. Att själv ha blivit utsatt för eller ha bevittnat våld. Liksom idéer i kulturen där vi matas med film och berättelser om män som inte ger sig trots att kvinnan säger nej. Han strävar på i alla fall och får till slut kvinnan han vill ha och det känns bra i magen. Vi vet att ju kvinnor först ska säga nej för hur ser vi på en kvinna som säger ja?

Den eviga frågan är varför en kvinna inte går redan vid första slaget. **Viveka Enander**, från institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet och Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relation, gestaltade mycket pedagogiskt vad som ofta kallas normalisering. Hur kvinnans livsrum bit för bit begränsas. I grunden finns en himlastormande förälskelse och starka upplevelser som hon ständigt längtar tillbaka till, men efter hand ifrågasätts något litet som egentligen är obetydligt. Hon kanske får en present av honom som inte alls passar henne, men som han gillar och hon inte kan tacka nej till. Hennes vänner och familj förtalas efter en träff, mannen orsakar dålig stämning och det uppstår scener som hon skäms för. Snart undviker hon situationer för att slippa diskussioner, hon anpassar sig på olika sätt för att mannen inte ska brusa upp eller känna sig åsidosatt. Viveka Enander illustrerar det hela genom att riva bit efter bit från ett papper tills hon står med en liten lapp i handen och då sker det första slaget.

– **Det är här vi frågar varför hon inte går**, när hela hennes liv är nedrivet i bitar och ligger huller om buller, säger hon.

Så hur kan detta avhjälpas? Kan vi utomstående upptäcka vad som händer? Oftast inte, tyvärr. Det kan finnas ett samband med missbruk och kriminalitet, men återigen inte alltid. Både

kvinnan och mannen gör ofta allt för att dölja situationen. Därför föredrar Viveka Enander och övriga att jobba med den generella preventionen.

1 juli 2018 infördes Examensmålet där åtta berörda högskoleutbildningar ska visa att eleverna har kunskap om mäns våld mot kvinnor. Det gäller exempelvis de som tar läkarexamen, socionom-, jurist- och fysioterapeutexamen. I alla professionella sammanhang ska frågan om våld i nära relation ställas av ren rutin för att det inte ska bli stigmatiserande. Hos tandläkaren, på Arbetsförmedlingen. Överallt. Vi vet att kvinnor sannolikt inte kommer att svara ja, men kanske efter tredje eller fjärde frågan. Medvetenhet gör att vi reagerar tidigare.

Viveka Enander har en annan teori om varför vissa män känner vanmakt.

– Vi brukar vända på det. Varför känner män vanmakt? Kanske för att de annars är maktvana.

Text och bild: Hans P.A. Karlsson